

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії

Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

В. Д. Будак

«03» 04 20 19 року

**ПРОГРАМА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ІЗ ПРОФІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН**

**ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ
НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ В ГАЛУЗІ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Розглянуто та затверджено
на засіданні Вченої ради
МНУ імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 15 від «02» 04 2019 року)

Розглянуто та схвалено
на засіданні приймальної комісії
МНУ імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 6 від «19» 03 2019 року)

Миколаїв -2019

Прийом на навчання за науковим ступенем доктора філософії в галузі гуманітарних наук здійснюється на конкурсній основі за результатами фахового вступного випробування.

Вступники проходять іспит в обсязі діючих програм ступеня магістр.

Розробник програми додаткового вступного випробування:

доктор історичних наук, професор

Рижєва Н.О.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № 11 від 26 лютого 2019 року

Зміст

1. Пояснювальна записка.....	4
2. Вимоги до проведення додаткового вступного випробування.....	5
3. Критерії оцінювання під час вступного іспиту	5
4. Програмні положення	6
5. Перелік питань додаткового вступного випробування.....	7
6. Список рекомендованої літератури та джерел.....	8

1. Пояснювальна записка

Програму додаткового вступного випробування з історіографії історії України для вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 032 «Історія та археологія» (згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 29 квітня 2015 року № 266) розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра та магістра відповідної спеціальності.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань вступників на основі ступеня магістр під час вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Мета додаткового вступного випробування – є перевірка здатності виявити соціальні умови та суспільно-політичні передумови формування історичної науки України, показати основні етапи і організаційні основи її розвитку, визначити методологічні принципи історичного пізнання, відобразити ідейну боротьбу в науці, з'ясувати методи дослідження конкретно-історичних проблем українських історичних шкіл.

Додаткове вступне випробування з історіографії історії України має виявити знання аспірантами фактичного матеріал, їх вміння аналізувати основні тенденції історіографічного розвитку вітчизняної науки. Питання, винесені на фаховий іспит з історіографії історії України, комплексно охоплюють розвиток української історичної науки в динаміці.

Завдання іспиту: розширення й поглиблення у студентів знань з історіографії історії України ХХ - початок ХХІст. Відродження методологічної спадщини української історичної науки. Вироблення бачення суспільних явищ минулого з позицій історизму. Формування національної історичної свідомості, утвердження патріотизму. Поглиблення знання аспірантів про минулу і сучасну історію українського народу.

Додаткові вступні випробування проводяться в обсязі навчальних програм з основних дисциплін навчального плану ступеня бакалавр і магістр – історіографія історії України (з найдавніших часів і до сьогодення).

2. Вимоги до проведення додаткового вступного випробування

Додаткове вступне випробування проводиться у формі усних відповідей на питання екзаменаційних білетів, складених відповідно до програми вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук спеціальності 032 «Історія та археологія», за методикою, визначеною кафедрами історії та історії та археології.

Додаткове вступне випробування містить комплекс кваліфікаційних завдань, які дозволяють виявити рівень підготовки, ступінь оволодіння професійними знаннями та уміннями.

Кожен білет складається з 3 питань. Відповіді оцінюються за кредитно-трансферною системою. Виконання завдань іспиту повинно мати виключно самостійний характер. Використання додаткових джерел чи підказування на екзамені забороняються.

Члени комісії повинні пам'ятати про необхідність підтримання на іспиті невимушеної, доброзичливої атмосфери, яка сприятиме спокійній підготовці аспіранта до відповіді. Водночас важливо органічно поєднувати на іспиті високу вимогливість і об'єктивність при оцінюванні, індивідуальний підхід до аспірантів при визначенні рівня їх знань.

3. Критерії оцінювання під час вступного іспиту

Критерії оцінювання визначаються наступним чином:

ЄВРОПЕЙСЬКА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ECTS:

Національна шкала	„5” відмінно	„4” добре		„3” задовільно		„2” незадовільно	„2” незадов.
Шкала університету	90-100	80-89	70-79	65-69	60-64	35-59	0-34
Шкала ECTS	A	B	C	D	E	F	G
						З можливістю повторного складання	З обов'язковим повторним курсом

ШКАЛА ВИСТАВЛЕННЯ ОЦІНОК

Оцінка ECTS	Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідн	ВИЗНАЧЕННЯ	За шкалою навчального закладу	

A	10	ВІДМІННО - відмінне виконання з незначною кількістю помилок.	Відмінно	90-100
B	25	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками.	Добре	80-89
C	30	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок.	Добре	70-79
D	25	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків.	Задовільно	65 - 69
E	10	ЗАДОВІЛЬНО (достатньо) - виконання задовольняє мінімальні критерії.	Задовільно	60-64
EX		НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно опрацювати перед тим, як отримати залік.	Незадовільно	35 - 59
X		НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота.	Незадовільно	0-34

4. Програмні положення.

Тема 1. Вступ. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу.

Стан сучасної історичної науки в Україні.

Актуальні проблеми історії України XIX – початку XXст.

Історична спадщина Віталія Григоровича Сарбея в контексті сучасної історичної науки.

Тема 2. Історична наука України в передреволюційний період.

Українські землі в роки Першої світової війни у працях українських істориків.

Історична регіоналістика.

Нариси історії професійних спілок України: перспективи наукового дослідження.

Тема 3. Українська історична наука в період революції 1917-1920рр.

Проблеми реалізації ідеї української державності 1917-1920рр.

Українська революція 1917-1920рр.: динаміка соціальних та національних процесів.

ЗУНР: досвід державотворення.

Консерватор і революціонер: Павло Скоропадський та Степан Бандера.

Тема 4. Україна в період соборності.

Ідея соборності України і спроби її реалізації в XIX-XXст.

Духовні та культурні підстави соборності України.

Соборність України як наукова проблема і виклик часу.

Соборність та проблеми специфіки регіонів України: теоретико-методологічні засади. Співці єдності України: Іван Франко та Леся Українка.

Тема 5. Проблеми сучасних історичних шкіл в Україні.

Організаційна структура української історичної науки.

Методологічна підходи сучасних українських істориків: проблеми та перспективи розвитку. Наукові історичні школи і провідні тенденції розвитку української історичної науки на початку ХХІст. Проблема наукової школи в сучасній українській історичній науці.

5. Перелік питань додаткового вступного випробування

- 1) Визначення предмету історіографії.
- 2) Українська історична література періоду Київської Русі.
- 3) Формування сучасної інфраструктури історіографічних досліджень.
- 4) Проблема східнослов'янського етногенезу в історіографії.
- 5) Класичні концепції розвитку історичного процесу.
- 6) Українська історіографія між двома світовими війнами.
- 7) Позитивізм і розвиток української історичної науки в к. ХІХ- поч. ХХ ст.
- 8) Світоглядна концепція руського історіописання та її витоки.
- 9) Проблема походження Русі в історіографії.
- 10) Хронологічні межі і періодизація українського національного відродження.
- 11) Виникнення і розвиток народницького напрямку в українській історіографії.
- 12) Українська історична література ХІV ст.
- 13) М. Драгоманов як представник української історичної думки.
- 14) Становлення професійної української історичної науки.
- 15) Українська історична література ХУ-ХУІ ст.
- 16) Основні проблеми сучасної литваністики.
- 17) Державницький напрямок в українській історіографії.
- 18) Українська історична література ХУІІ- початку ХУІІІ ст.
- 19) "Руська спадщина" в українській історичній літературі ХУ-ХУІІІ ст.
- 20) Українська історіографія доби "автономізму".
- 21) Некласичні концепції розвитку історичного процесу.
- 22) Козацька проблема в історіографії.
- 23) Проблема українських визвольних змагань середини ХУІІ ст. в історіографії.
- 24) Українсько-російський договір 1654 р. в історіографії, історичній та політичній думці.
- 25) П. Куліш як історик.
- 26) "Історія Русів" і її роль в розвитку української історіографії.
- 27) Інфраструктура української історичної науки в к. ХІХ- першій половині ХХ ст.
- 28) Становлення історіографії як окремої історичної дисципліни.

- 29)Геополітичні і расові доктрини в українській історичній думці.
- 30)Історія України в російській історіографії.
- 31)Історія України в польській історіографії.
- 32)Розвиток української історіографії серед еміграції і діаспори.

6. Рекомендована література

Базова

1. Василенко Н. Очерки по истории Западной Руси и Украины.-К.,1916.
2. Василенко Н. К истории малорусской историографии и малорусского общественного строя // Киевская старина.-1894.
3. Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії.-Прага,1923.
4. Загорний І.А. Короткий нарис української історіографії.-К.:Варта, 2007.-220с.
5. Зевелев А.И. Историографическое исследование: методологические аспекты.-М.Выш.шк.-1987.-159с.
6. Историография. Истории южных и западных славян. \МГУ, исторический факультет, кафедра истории южных и западных славян, курс лекций. - Москва: Московский университет, 1987.
7. Колесник И.И. Когда зародились историографические знания в России./ж.История СССР.-1989.-№4.
8. Ключевский В. О. Лекции по русской историографии // Сочинения. т.VII. М., 1989.
9. Очерки истории исторической науки в СССР. Т.1. М., 1955; Т.II. М., 1960; Т.III. М., 1963; Т.IV. М., 1966; Т.V. М., 1985.
- 10.Репина Л.П. История исторического знания.-М.-Дрофа.-2004.-288с.
- 11.Славяне и Русь.(В зарубежной историографии).-Киев.-Наук. думка.-1990.-148с.
- 12.Сахаров А.М. Историография истории СССР. Дооктябрьский период.-М.1978.
- 13.Советская историография. М., 1996.
- 14.Историки России. XVIII - начало XX века. Вып. 1 - 5 . М., 1995-1998.
- 15.Историческая наука в России в XX веке. М., 1997.
- 16.Историки-слависты СССР: Библиографический словарь-справочник. — М.,1981.
- 17.Славяноведение в дореволюционной России: Библиографический словарь-справочник. — М., 1979.
- 18.История Болгарии до 9 сентября 1944 г.: Указатель литературы 1945—1958 гг. — М., 1962.
- 19.Народная Республика Болгария: Историческая библиография. — М., 1954, 1958. — Т. 1—2.

20. Советская болгаристика: Указатель литературы 1945—1980 гг. — М., 1981.— Вып. 1—3.
21. Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Проблемы славяноведения и балканистики. — М., 1964 — (один раз в квартал).
22. Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Народная Республика Болгария. — М., 1959 — (ежемесячно).
23. Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Польская Народная Республика. — М., 1959 — (ежемесячно).
24. Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Чехословацкая Социалистическая Республика. — М., 1959 — (ежемесячно).
25. Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Социалистическая Федеративная Республика Югославия. — М., 1959 — (ежемесячно).
26. Новая советская литература по общественным наукам: Европейские социалистические страны: Общие проблемы. — М., 1964 — (ежемесячно).
27. Черепнин Л.В. Русская историография до XIX века. М., 1957.
28. Шапиро А.Л. Русская историография в период империализма. Л., 1962.
29. Шапиро А.Л. Русская историография с древнейших времен до 1917 года. М., 1993.

Допоміжна

1. Агеева Р.А. Страны и народы: происхождение названий. — М., 1990.
2. Аксаков К. С., Аксаков И. С. Литературная критика. М., 1981.
3. Аксаков И. С. Письма из провинции. М., 1991.
4. Актуальные теоретические проблемы современной исторической науки // Вопросы истории. 1992. № 8-9.
5. Актуальные проблемы теории истории. Материалы "круглого стола" (12 января 1994 года) // Вопросы истории. 1994. № 6.
6. Алпатов М. А. Русская историческая мысль и Западная Европа XII-XVII вв. М., 1973.
7. Артизов А. Н. Судьба историков школы М. Н. Покровского (середина 1930-х годов) // Вопросы истории. 1994. № 7.
8. Ахиезер А. С. Самобытность России как научная проблема // Отечественная история. 1994. № 4-5.
9. Арутюнов С.А. Народы и культуры. Развитие и взаимодействие. — М., 1989.
10. Буганов В. И. Отечественная историография русского летописания. М., 1975.
11. Беляев И. Д. Крестьяне на Руси. Исследование о постепенном изменении значения крестьян в русском обществе. 4-е изд. М., 1903.
12. Бестужев-Рюмин К. Н. Русская история. СПб., 1872.
13. Богословский М. М. Областная реформа Петра Великого. М., 1902.

14. Богословский М. М. Земское самоуправление на Русском Севере в XVII веке. Т.1-2. М., 1909, 1912.
15. Буганов В. И., Преображенский А. А., Тихонов Ю. А. Эволюция феодализма в России. М., 1980.
16. Вандалковская М. Г. Историческая наука российской эмиграции: "евразийский соблазн". М., 1997.
17. Васильев Ю. С. Летописное наследие Поморья // Вспомогательные исторические дисциплины. Т.11. Л., 1979.
18. Греков Б. Д. Избранные труды. Т. 1-5. М., 1959.
19. Данилевский Н. Я. Россия и Европа. 4-е изд. СПб., 1889 (есть переиздание - М., 1991).
20. Декабристы-литераторы. М., 1954.
21. Добролюбов Н. А. Избранные статьи. М., 1980.
22. Дружинин Н. М. Государственные крестьяне и реформа П. Д. Киселева: в 2 т. М.-Л., 1946, 1958.
23. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на-русском языке: 1918—1960. — М., 1963.
24. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на русском языке: 1961—1962. — М., 1963.
25. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на русском языке: 1963-1968. — М., 1970. — Вып. 1—7.
26. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на русском языке: 1969—1973. — М., 1976. — Вып. 1—7.
27. Советское славяноведение: Указатель литературы о зарубежных славянских странах: 1974—1977. — М., 1978—1979. — Вып. 1—7.
28. Славяне: Этногенез и этническая история. — Л., 1989.
29. Страны и народы. Украина, Белоруссия. — М., 1983.
30. Жуков Е. М. Очерки методологии истории. М., 1964.
31. Избранные произведения русских мыслителей второй половины XVIII века. Т.1. М., 1952.
32. Исторический опыт трех российских революций: в 2 т. М., 1985.
33. История крестьянства в Европе: в 3 т. М., 1985-1986.
34. История северного крестьянства: в 2 т. Архангельск, 1984, 1985.
35. История СССР с древнейших времен до наших дней. В 2 сериях, в 12-ти томах. Т.1-6. М., 1967
36. Институт славяноведения и балканистики: 1947—1977: Справочно-информационный обзор. — М., 1977.
37. Историки-слависты Московского университета: 1939—1979: Библиографический словарь-справочник. — М., 1979.
38. Изучение отечественной истории в СССР между XXIV и XXV съездами КПСС. М., 1978.
39. Изучение отечественной истории в СССР между XXV и XXVI съездами КПСС. М., 1982.
40. Искандеров А. А. Историческая наука на пороге XXI века // Вопросы истории. 1996. N 4.

41. Ионов И. Н. Россия и современная цивилизация // Отечественная история. 1992. № 4.
42. Ефименко А. Я. Исследование народной жизни. Вып. 1. М., 1884.
43. Кавелин К. Д. Собрание сочинений: в 4 т. СПб., 1897-1900.
44. Карамзин Н. М. История государства Российского. Кн. 1-4. М., 1988.
45. Карамзин Н. М. Записка о древней и новой России. М., 1991.
46. Кизеветтер А. А. Исторические очерки. М., 1912.
47. Кизеветтер А. А. Посадская община в России XVIII столетия. М., 1903.
48. Киреевский И. В. Избранные статьи. М., 1984.
49. Ключевский В. О. Сочинения: в 8 т. М., 1956-1959; или: Сочинения: в 9 т. М., 1987-1990.
50. Ковальченко И. Д., Селунская Н. Б., Литваков Б. М. Социально-экономический строй помещичьего хозяйства Европейской России в эпоху капитализма. М., 1982.
51. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. М., 1987.
52. Костомаров Н. И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей (любое издание).
53. Кареев Н. И. Отчет о русской исторической науке за 50 лет (1876-1926). Публикация подготовлена В. П. Золотаревым // Отечественная история. 1994. № 2.
54. Кобрин В. Б. Кому ты опасен, историк? М., 1990.
55. Колесников П. А. История Европейского Севера СССР феодальной и капиталистической эпох в дореволюционной и советской историографии // Вопросы аграрной истории. Вологда, 1968.
56. Комиссарова Л. И., Ольховский Е. Р. У истоков марксистской исторической мысли в России. М., 1986.
57. Куратов А. А. Историография истории и культуры Архангельского Севера. Вологда, 1989.
58. Лавров П. Л. Исторические письма. М., 1870.
59. Лаппо-Данилевский А. С. Методология истории. Вып. 1-2. СПб., 1913, 1922.
60. Ленин В. И. Развитие капитализма в России (любое издание).
61. Ломоносов М. В. Полное собрание сочинений. Т. 6. М.- Л., 1962.
62. Лунин М. С. Письма из Сибири. М., 1987.
63. Лихачев Д. С. Русские летописи. М., 1973.
64. Лурье Я. С. Общерусские летописи XIV-XV вв. Л., 1976.
65. Милюков П. Н. Очерки по истории русской культуры: в 3 т. М., 1994.
66. Нечкина М. В. Движение декабристов: в 2 т. М., 1955.
67. Новосельцев А. П., Пашуто В. Т., Черепнин Л. В. Пути развития феодализма (Закавказье, Средняя Азия, Русь, Прибалтика). М., 1972.
68. Новое в советской исторической науке. М., 1988.
69. Очерки истории СССР. Период феодализма. Россия в первой четверти XVIII века. Преобразования Петра I. М., 1954; Россия во второй четверти XVIII в. Народы СССР в первой половине XVIII в. М., 1957; Россия во второй половине XVIII века. М., 1956.

70. Очерки русской культуры XIII-XV вв. Ч.1-2. М., 1970; XVI в. Ч.1-2. М., 1977; XVII в. Ч.1-2. М., 1979; XVIII в. Ч.1-4. М., 1985-1990.
71. Павлов-Сильванский Н. П. Феодализм в России. М., 1988.
72. Памятники литературы Древней Руси: XI-нач. XII вв. М., 1979; XII век. М., 1980; XIII век. М., 1981; XIV - середина XV в. М., 1981; Вторая половина XV века. М., 1982; Конец XV-первая половина XVI века. М., 1984; Середина XVI века. М., 1985; XVII век. Книга первая. М., 1988.
73. Платонов С. Ф. Лекции по русской истории. М., 1993.
74. Платонов С. Ф. Очерки по истории Смуты (различные издания).
75. Плеханов Г. В. К вопросу о развитии монистического взгляда на историю // Плеханов Г. В. Избранные философские произведения. В 5 томах. Т. 1. М., 1956.
76. Плеханов Г. В. О материалистическом понимании истории // Там же. Т. 2. М., 1956.
77. Плеханов Г. В. История русской общественной мысли. Т. 1. М., 1919.
78. Повесть временных лет / Под ред. В. П. Адриановой-Перетц. Ч. I-II. М.-Л., 1950.
79. Покровский М. Н. Избранные произведения: в 4 т. М., 1966-1967.
80. Полное собрание русских летописей. Л., 1962. Т. 1. Вып. 1.
81. Пушкин А. С. Полн. собр. соч.: в 10 т. Т. VIII. М.; Л., 1949 (Заметки по русской истории XVIII века).
82. Павленко Н. И. Историческая наука в прошлом и настоящем (некоторые размышления вслух) // История СССР. 1991. № 4.
83. Развитие советской исторической науки. 1970-1974. М., 1975.
84. Рожков Н. А. Происхождение самодержавия в России. 2-е изд. Пг., 1923.
85. Рожков Н. А. Русская история в сравнительно-историческом освещении (основы социальной динамики): в 12 т. М.- Пг.- Л., 1919-1926.
86. Российское законодательство X-XX веков: в 10 томах. М. (издано 9 томов).
87. Русские мемуары: избранные страницы. 1826-1856 гг. М., 1990.
88. Русское общество 30-х годов XIX в. Люди и идеи. М., 1989.
89. Сахаров А. Н. О новых подходах к истории России // Вопросы истории. 2002, N 8.
90. Севастьянова А. А. Историография русской провинции второй половины XVIII века // История СССР. 1991. № 1.
91. Сидорова Л. А. "Оттепель" в исторической науке. Советская историография первого послесталинского десятилетия. М., 1997
92. Семевский В. И. Крестьяне в царствование императрицы Екатерины II. Т. 1-2. СПб., 1881, 1901.
93. Сергеевич В. И. Лекции и исследования по истории русского права. СПб., 1883.
94. Сергеевич В. И. Древности русского права: в 3 т. СПб., 1908-1911.

95. Соловьев С. М. История России с древнейших времен: в 29 т. М., 1988-1990.
96. Соловьев С. М. Чтения и рассказы по русской истории (любое издание).
97. Струве П. Б. Крепостное хозяйство: Исследования по экономической истории России в XVIII и XIX вв. СПб., 1913.
98. Соловьев В. М. Актуальные вопросы изучения народных движений (полемические заметки о крестьянских войнах в России) // История СССР. 1991. № 3.
99. Татищев В. Н. История Российская. Т.1-7. М.; Л., 1962-68.
100. Татищев В. Н. Избранные произведения. Л., 1979.
101. Тихомиров М. Н. Русское летописание. М., 1979.
102. Фроянов И. Я. Киевская Русь. Л., 1980.
103. Чебоксаров Н.Н., Чебоксарова И.А. Народы. Расы. Культуры. – М., 1985.
104. Цамутали А. Н. Очерки демократического направления в русской историографии 60-70-х годов XIX в. Л., 1971.
105. Цамутали А. Н. Борьба течений в русской историографии во второй половине XIX века. Л., 1977.
106. Цамутали А. Н. Борьба направлений в русской историографии в период империализма. Л., 1986.
107. Черепнин Л. В. Образование Русского централизованного государства в XIV-XV веках. М., 1960.
108. Чернышевский В. Г. Антропологический принцип в философии // Избранные философские сочинения. В 3-х томах. Т.3. М., 1951.
109. Чичерин Б. Н. Областные учреждения России в XVII веке. М., 1856.
110. Чичерин Б. Н. Обзор истории развития сельской общины в России // Русский вестник. 1856. Т.1. Кн. 1.
111. Чичерин Б. Н. Опыты по истории русского права. М., 1858.
112. Утопический социализм в России. Хрестоматия. М., 1985 (работы В. Г. Белинского, А. И. Герцена, М. В. Буташевич-Петрашевского и др.).
113. Хомяков А. С. О старом и новом. М., 1989.
114. Страны и народы. Украина, Белоруссия. – М., 1983.
115. Таксами Ч.М., Косарев В.Д. «Кто вы, айны?» Очерки истории и культуры. – М., 1990.
116. Шильдер Н. К. Александр Первый. Его жизнь и царствование. Т.1. СПб., 1897.
117. Шильдер Н. К. Император Павел Первый. СПб., 1901.
118. Шильдер Н. К. Император Николай Первый. Т.1-2. СПб., 1903.
119. Щербатов М. М. История России от древнейших времен. Т.1-2. СПб., 1901.

<http://www.djerelo.com>

Молодіжний портал Djerelo. Рубрика "Шпори" пропонує збірку електронних навчальних матеріалів з названого предмету.

<http://chitalka.info/>

Студентська електронна бібліотека МАУП "Читалка". Безкоштовні електронні підручники он-лайн серії "Гуманітарні науки". Містить електронні книги з історії України, історії новітньої України (1991-2001)

<http://history.franko.lviv.ua/>

Проект "Історія України", здійснений при підтримці Бюро Освітніх і Культурних програм США (ВЕСА) і адміністрований Радою Міжнародних досліджень і обмінів ІРЕХ. Книги в електронному вигляді:

Наталія Яковенко "З найдавніших часів до кінця XVIII ст.", Ярослав Грицак "Формування модерної української нації XIX-XXст". та повнотекстова версія «Довідника з історії України».

<http://history.kiev.ua/>

Сайт "Історія України" пропонує повнотекстові версії книг: Орест Субтельний "Історія України" (видання 1991 року), Ілько Борщак, Рене Мартель "Іван Мазепа" (видання 1931 року), Михайло Грушевський "Ілюстрована Історія України" (репринтне видання 1913 року) та інші.

<http://www.history.org.ua/>

Інститут історії України НАН України надає вільний доступ до повнотекстової версії Енциклопедії історії України, електронних публікацій документів і пам'яток, зокрема архівів Голодомору в Україні 1932–1933, ОУН і УПА. Сайт представляє е-версії періодичних видань, що видаються Інститутом, зокрема «Українського історичного журналу», «Краєзнавства»... Електронна бібліотека пропонує е-версії досліджень та монографій сучасних українських істориків, підручників та посібників.

<http://historical-club.org.ua/>

Сайт «Всеукраїнський історичний портал» засновано 2011 року групою студентів історичних факультетів. Сайт представляє

онлайнні ресурси на різні історичні теми. Ресурси з історії України розподілені за окремими періодами у хронологічній послідовності. Сайт містить також е-видання з всесвітньої історії окремих держав. Є декілька розділів, створених для висвітлення Допоміжних історичних дисциплін (археології, міфології, етнології).

<http://aratta.vinnitsa.com>

Веб-ресурс "ARATTA" пропонує електронну версію Енциклопедії "Трипільська цивілізація" - академічне видання про державу Аратта.

Національний портал "ARATTA" розповідає про те, що залишається в анналах історії і пам'яті поколінь. Посилання **Книги і Публікації** відкривають повнотекстові версії

<http://www.aratta-ukraine.com>

книг та статей відповідної тематики, посилання **Святині** містить матеріали про духовність, вірування, традиції, свята, символіку наших предків з язичницьких часів.

Незалежний інформаційно-освітній ресурс студентів Києво-Могилянської академії. В розділі "Історія України" найбільш цікавими є теми "Походження слов'ян", "Козацька доба", "Історія українських етнічних земель".

<http://www.haidamaka.org.ua>

Електронна бібліотека давньої української літератури "Ізборник". Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації українського літопису, хроніки, життя, апокрифи, граматики, лексикони, історично-мемуарна проза, перекладні та поетичні твори, «Слово о полку Ігоревім» тощо.

<http://litopys.org.ua/index.html>

На сайті "Козацтво 15-21 ст." створена електронна джерельна база дослідження історії українського та російського козацтва XV-XXI ст., персоналій, творчої спадщини видатних дослідників. Розділи містять унікальну підбірку матеріалів: статті, документи, огляди, монографії, рецензії, персоналії, енциклопедичні видання з історії козацтва.

<http://www.cossackdom.com>

<http://www.history.univ.kiev.ua/>

Ресурс Історичного факультету КНУ ім. Т.

Шевченка надає матеріали для навчального процесу, курси, лекції, наукові публікації викладачів та студентів факультету.

Сайт "Українська історична бібліотека"

(UKRAINIAN HISTORICAL

LIBRARY) намагається спростувати міфи,

<http://www.ukrhistory.narod.ru> існуючі в українській історії та пропонує: повнотекстові версії історичних документів, наукових статей, монографій з фонду бібліотеки.

Перша українська електронна бібліотека підручників – це найбільший ресурс українських навчальних посібників.

<http://pidruchniki.ws/>

Бібліотека пропонує у вільному доступі колекцію е-видань з історії України у форматі web-сторінки

Електронна версія книги Серафіма

<http://litopys.org.ua>

Юшкова "Нариси з історії виникнення і початкового феодалізму в Київській Русі."